

лом трудового навчання (технологій) у питаннях формування художньо-практичної компетентності особистості.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- Школи Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/abroad/edusystem/deu/school> (дата звернення 15.11.2016).
- Освіта в німецьких школах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.shevykivlib.org.ua/derzhavni-zakupivli/1222-mista-pobratimi-germany-leypsig-osvita-v-nimetskih-shkolah.html> (дата звернення 15.11.2016).
- Викладання образотворчого мистецтва в зарубіжних школах ХХ століття. Німеччина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://um.co.ua/6/6-10/6-108007.html> (дата звернення 15.11.2016).
- Рудковська І. В. Художня освіта як складова естетичного виховання в школах Німеччини / І. В. Рудковська // Духовність особистості. – 2012. – Вип. 4. – С. 103–112. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2012_4_18
- Система середньої освіти у Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/articles/2022.html> (дата звернення 15.11.2016).
- Éducation artistique et culturell en France [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fr.wikipedia.org/wiki/Éducation_artistique_et_culturell_en_France.
- Les programmes du college [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.education.gouv.fr/cid81/les-programmes.html> (дата звернення 16.11.2016).
- З життя європейців: шкільна освіта у Франції – молодша школа та коледж // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/society/2014/06/3/170910> (дата звернення 15.11.2016).
- Овсянікова Т. Чого навчають школярів за кордоном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/abroad/secondary_edu/articles/8261 (дата звернення 15.11.2016).
- Зевченко Т. Освіта у Великій Британії в контексті освітньої стратегії Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/17/visnuk_19.pdf (дата звернення 15.11.2016).
- Федоренко С. В. Виховання естетичної культури у старшокласників середніх спеціалізованих шкіл мистецтв великої Британії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – «Теорія і методика виховання» / С. В. Федорова. – Київ, 2011. – 22 с.
- Становлення та розвиток системи освіти в Англії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrbukva.net/page,30,84459-Stanovlenie-i-razvitie-sistemy-obrazovaniya-v-Anglii.html> (дата звернення 15.11.2016).
- Печатнікова Л. Англійські парадокси // Шкільний світ. – 2005. – № 38 (жовтень). – С. 23–24.
- Жерноклеєв І., Пушкарьова Т. Система освіти Фінляндії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/method/1300> (дата звернення 15.11.2016).
- Кіреєва Н. Загадки фінської школи: менше вчишся – більше знаєш? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/>

code-670046F817D7B/list-CFF8332B26 (дата звернення 16.11.2016).

REFERENCES:

- Shkoly Nimechchyny [Schools of Germany]. Retrieved from <http://www.osvita.org.ua/abroad/edusystem/deu/school>.
- Osvita v nimetskykh shkolakh [Education in German schools]. Retrieved from <http://www.shevykivlib.org.ua/derzhavni-zakupivli/1222-mista-pobratimi-germany-leypsig-osvita-v-nimetskih-shkolah.html>
- Vykkladannia obrazotvorchoho mystetstva v zarubizhnykh shkolakh XX stolittia. Nimechchyna [Teaching Art in foreign schools XX centuries. Germany]. Retrieved from <http://um.co.ua/6/6-10/6-108007.html>.
- Rudkovska, I. V. (2012). *Khudozhnia osvita yak skladova estetychnoho vykhovannia v shkolakh Nimechchyny* [Art education as a part of aesthetic education in schools in Germany]. In *Dukhovnist osobystosti*: Vol. 4. (pp. 103–112). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/domtp_2012_4_18.
- Systema serednoi osvity u Frantsii [System of secondary education in France]. Retrieved from <http://www.osvita.org.ua/articles/2022.html>.
- Éducation artistique et culturell en France. Retrieved from https://fr.wikipedia.org/wiki/%C3%89ducation_artistique_et_culturelle_en_France.
- Les programmes du college. Retrieved from <http://www.education.gouv.fr/cid81/les-programmes.html>.
- Z zhyttia yevropeitsiv: shkilsna osvita u Frantsii – molodsha shkola ta koledzh [European way of living: Schooling in France – primary school and college]. Retrieved from <http://life.pravda.com.ua/society/2014/06/3/170910>.
- Ovsianikova, T. *Choho navchajut shkoliariv za kordonom* [What are the students taught abroad]. Retrieved from http://osvita.ua/abroad/secondary_edu/articles/8261.
- Zevchenko, T. *Osvita u Velykii Brytaniiv konteksti osvitnoi stratehii Yevropeiskoho soiuзу* [Education in Great Britain in the context of educational strategy of the European Union]. Retrieved from http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/17/visnuk_19.pdf.
- Fedorenko, S. V. (2011). *Vykhovannia estetychnoi kultury u starshoklasnykiv serednikh spetsializovanykh shkil mystetstv velykoi Brytanii* [Education of aesthetic culture of senior students of specialized secondary art schools in Great Britain] (Dissertation Abstract, Kyiv).
- Stanovlennia ta rozvytok systemy osvity v Anhlii [Formation and development of the education system in England]. Retrieved from <http://ukrbukva.net/page,30,84459-Stanovlenie-i-razvitie-sistemy-obrazovaniya-v-Anglii.html>.
- Pechatnikova, L. (October, 2005). *Anhliiski paradoksy* [English paradoxes]. *Shklny Svit*, 38, 23–24.
- Zhernoklieiev, I., & Pushkarova, T. *Systema osvity Finliandii* [Education system of Finland]. Retrieved from <http://osvita.ua/school/method/1300>.
- Kirieleeva, N. *Zahadky finskoi shkoly: menshe vchysia – bilshе znaesh?* [Riddles of Finnish school: The less you learn, the more you know?]. Retrieved from <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-670046F817D7B/list-CFF8332B26>.

Стаття надійшла до редакції 28.04.2017 р.

Розглянуто об'єктивні позиції змін у загальній мистецькій освіті, зумовлені дискусійністю і викликами соціокультурних процесів формування цілісної особистості випускника школи. Виокремлено змістовність духовної сфери людини, її цінностей як орієнтир реалізації змісту мистецької освіти.

Показано вимоги до підготовленості вчителя мистецтва впроваджувати такі зміни, що базуються на компетентнісному підході в навчанні мистецтва й естетичному вихованні учнів загальноосвітньої школи, що є ланкою професійної підготовки педагога.

Проаналізовано «портрет» сучасного вчителя на прикладі здобутків і проблем педагогічної практики, які висвітилися на Всеукраїнському конкурсі «Учитель року» в номінації «Музичне мистецтво». Проставлено акценти і запропоновано рекомендації у векторах професійного вдосконалення вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу.

Ключові слова: загальна мистецька освіта, компетентнісний підхід, цілісна особистість, фахова підготовка вчителя, конкурсні випробування.

Актуальність готовності людини до змін визначається реаліями життя, які потребують посилення духовного начала на протигагу поширенню проявів антилюдяності, антигуманності. У цьому контексті соціокультурні процеси неминуче детермінують переосмислення концептуальних засад мистецької освіти і відповідно – стратегії її вбудовування. Мистецька освіта, крім того що продовжує виконувати притаманне їй завдання художнього та загальноестетичного розвитку особистості, значною мірою акцентує свою значущість у формуванні її як творця культури життя в цілому – в усіх сферах, що якнайкраще сприяє самопізнанню, необхідному сучасній людині в її пошуках духовності. Як ніколи гостро звучить теза С. Крим-

УДК [7 : 37] : [37.011.3 - 051 : 7]: 373

Комаровська Оксана Анатоліївна,

доктор педагогічних наук, завідувач лабораторії естетичного виховання та мистецької освіти Інституту проблем виховання НАПН України, м. Київ, Україна, oksana.komarovska@gmail.com

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ПЕРЕДЧУТТЯ ЗМІН І ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ДО НИХ

ського, котрий визначав духовність як «завжди ціннісне домобудівництво особистості. Це той безкінечний шлях до формування свого внутрішнього світу, що дає можливість людині не залежати повністю від контексту, зовнішнього життя, тобто залишатися тотожною собі... Духовність – спосіб життя... Людина – істота вертикальна. Її життя вимірюється не кількістю років, а ступенями ціннісного сходження». Апелюючи до імперативу І. Канта («особистість не може бути засобом ні для чого – ні для праці, ні для насолоди; особистість – самоціль»), С. Кримський доповнив його твердженням: «Особистість не може бути об'єктом, тобто тим, що протистоїть людині, а лише суб'єктом» [3].

Безумовно, нині потрібні такі особистості, які вмотивовані бути суб'єктами всіх процесів, що охоплюють їх самих, їхнє оточення, і ширше – суб'єктами, які вмотивовані до самореалізації в духовних пошуках себе й упевнені у своїй спроможності бути такими суб'єктами.

Чи усвідомлює мистецька освіта завдання, що постають перед нею? Основне навантаження покладається на загальну мистецьку освіту, тобто ту ланку системи, яка охоплює все суспільство, оскільки є обов'язковою для всіх дітей – учнів загальноосвітніх навчальних закладів, що занурені в багатоскладовий художньо-освітній простір – уроки мистецьких дисциплін у школі та позау-

рочне життя, підпорядковані педагогічному керуванню з його специфічними завданнями, а також відчувають і гостро та інколи непередбачувано реагують на впливи потужних стихійних інформаційних потоків.

Отже, вчитель (і не лише мистецтва) має усвідомити об'єктивність піднесення ролі мистецької освіти, кінцевою метою якої є здатна творити себе особистість, оптимально використовуючи її потенціал у різних сферах знання. **Мета статті** – з'ясувати, наскільки сучасний учитель усвідомлює потенціал мистецтва і навчання дітей мистецтва щодо принципових позицій змін і наскільки він готовий до змін.

Увага вчених і практиків завжди була прикута до різних аспектів мистецької освіти й педагогіки мистецтва, – як світоглядних, так і суто методичних (С. Горбенко, А. Козир, Л. Лимаренко, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Реброва, О. Ростовський, Т. Смирнова, Г. Сотська, Л. Хлебникова, О. Щолокова). Нині ця освітня сфера позиціонується як універсальний естетико-виховний і особистісно-розвивальний складник освіти, що зумовлює погляд на педагогіку мистецтва також як на універсальний чинник цілісного розвитку особистості. Це об'єктивно закладено в художньо-образній природі мистецтва як палітри його різних видів, пізнання яких базується на переживан-

ні й утворенні через переживання цінностей особистості, яка пізнає мистецькі твори через сприймання, занурення у процес створення власних художніх образів, їх оцінювання й вироблення ставлення до творів тощо. Саме цінності, що утворюються на підґрунті розвитку художньої емпатії та рефлексії пізнаного, складають основу духовного становлення. Звернімо увагу на уточнення О. Киричука стосовно ціннісного фундаменту духовності: духовність – це «системне психічне утворення і вище породження людини, специфічно людська риса, що репрезентується її ціннісно-смісловною свідомістю, на відміну від понятійно-логічної» [1, с. 146].

Зміни, на які очікує суспільство, в тому числі й від мистецької освітньої галузі, зафіксовано в низці документів проекту «Нова українська школа» [5; 6], стрижневою ідеєю якого є реалізація її компетентнісного потенціалу у векторах формування комплексу ключових життєвих компетентностей.

Але об'єктивні труднощі зростання особистості, зумовлені швидкою зміною реалій, вимагають і від учителя мобільності в конструктивно-практичному реагуванні на різноманітні ситуації в художньо-інформаційному просторі, а далі – оволодіння ним інноваційними (адекватними часу) педагогічними технологіями, методиками, прийомами, тобто – компетентності у формуванні цілісної особистості учня, що також – як передбачено завданнями реформування освіти – буде компетентним у творенні свого життя. У зв'язку з цим окреслимо найістотніші, на наш погляд, вихідні позиції, що зумовлюють готовність учителя до змін.

По-перше, вчителю необхідно зрозуміти сутність «компетентності», особливо в порівнянні зі «звичним» комплексом знань-умінь-навичок, що не є тотожними поняттями. А саме: будь-яка компетентність набувається на основі отриманих людиною знань за умови їх привласнення, що здійснюється лише через емоційне проживання цього знання. Рефлексія людиною привласненого – самого знання, свого ставлення до пізнаного, його значення для свого життя, способів здобуття і використання в різних життєвих ситуаціях – засвідчує

утворення цінностей особистості. Свідоме вибудовування лінії самовдосконалення у способах уведення цінностей «у дію» – знов-таки, за умови вмотивованості людини до пізнання – засвідчує її рух до формування відповідної компетентності. Саме проживання пізнання і саморефлексія налаштовує на успіх, оскільки пробуджує, спирається і поглиблює *мотивацію діяти*, поза якою компетентна у творенні свого життя особистість не відбудеться.

Друга позиція полягає у правильному трактуванні сутності ключових компетентностей у контексті саме мистецької освіти. Широкий спектр предметних компетентностей, що набуваються дитиною в навчанні мистецтва, достатньо широко аналізується в науково-педагогічній літературі [4] і застосовується вчителями. Однак більш складними для освоєння вчителем, якому належить формувати їх в учнів, постають компетентності ключові, життєві – як спільні для всіх освітніх галузей. Так, проектом «Нова українська школа» [5, с. 10–12] спрогнозовано результати успішності шкільної освіти саме як сформованість у випускника системи таких компетентностей (відповідають загальноприйнятим на міжнародному рівні), що забезпечують його майбутню самореалізацію, активну громадянську позицію, життєвий успіх у суспільстві знань, а це: спілкування державною (і рідною – у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами, математична грамотність, компетентності у природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися впродовж життя, соціальні й громадянські компетентності, підприємливість, загальнокультурна грамотність, екологічна грамотність і здорове життя.

Отже, логічно, що і в компетентнісний потенціал мистецької освіти також закладено вектори досягнення всього кола зазначених компетентностей через художнє пізнання. Однак саме в цій логічності якраз і криється *небезпека вульгаризації* у визначенні способів реалізації змісту і взагалі – призначення пізнання дитиною мистецтва в такому контексті компетентнісного підходу. Звернімо увагу: йдеться про небезпеку

перенесення акцентів із суто мистецьких орієнтирів художнього пізнання (як пізнання-інтерпретації світу, що втілюється в художніх образах) на використання змісту художніх творів для набуття, приміром, інформаційно-цифрової або екологічної компетентності (грамотності) тощо. Насправді, суть компетентнісного підходу полягає в чіткому розумінні того, які саме риси може оптимально розвинути художнє пізнання, спілкування дитини з мистецтвом тощо для розвитку інших компетентностей *цілісної особистості*. Тобто йдеться про доцільність орієнтування на весь комплекс життєвих компетентностей під час навчання мистецьких дисциплін.

Так, формування здатності підприємливості учня передусім передбачає необхідний у будь-якій професії розвиток креативного потенціалу (тобто розкриття внутрішньої спонуки до творчості), гнучкості й реактивності мислення тощо. Але ж, наприклад, така діяльність учня на уроці музики або образотворчого мистецтва, як експериментування під час художньо-практичної творчості зі звуками, ритмами, тембрами, фарбами, формами, пластикою, конструювання образів тощо, інтерпретація художніх творів високого звучання, що завжди припускає відкритість, певну недовершеність, неоднозначність трактування, – усе це й розвиває якнайкраще зазначені якості в учнів.

Протилежний приклад: поза використанням інформаційно-комунікаційних технологій не мисляться сучасні мистецькі процеси й уроки мистецтва. Йдеться не лише про пошук і поширення різноманітних художніх текстів у соціальних мережах, використання ІКТ на уроках для більш емоційного й оперативного ознайомлення учнів з художніми явищами, створення електронних засобів навчання тощо. Скоріше йдеться про народження нових мистецьких жанрів, засобів художньої виразності, способів саме мистецької комунікації в інформаційному просторі, що, відповідно, передбачає і має спиратися на інформаційно-цифрову грамотність і вчителя, і учнів.

Зауважимо й щодо математичної компетентності: прямолінійне перенесення завдань формування, напри-

клад, умінь здійснювати різні обчислення, яких навчаються діти на уроках математики, фізики тощо, на увагу до «розрахунків» у музичному тексті, живопису, графіці, скульптурі, архітектурі неминує знівелює емоційність сприймання і творення (!), тому буде позбавлене сенсу. Скоріш варто звернути увагу на розкриття в дитині емоційності осягнення логіки музичної форми, чуття драматургії в режисерському прочитанні вистави, краси пропорцій у скульптурі, виразності ліній у графіці, а також у всіх інших видах мистецтва тощо. Та й як, наприклад, математично обчислити і виміряти «пропорції» живопису П. Пікассо або С. Далі? Навпаки: розвиток чуття краси і, так би мовити, «елегантності» розв'язання математичних задач, доведення теорем і подібні прояви в навчанні точних наук є свідченням розвитку відповідних здібностей дитини, а сприяти цьому якнайкраще здатне навчання мистецтва саме через розвиток образності мислення й специфічно художньої «логічності».

В аналогічний спосіб варто проаналізувати «присутність» усіх компетентностей в мистецькій освіті, уникаючи прямолінійної дотичності.

Надзвичайно суттєвою *позицією* регування вчителя на зміни є оперативність його *орієнтування в мистецьких уподобаннях школярів* [2], зокрема в тому бурхливому й неоднозначному субкультурному контексті, який є значущим для них. Це не означає, що вчитель має знижувати планку в ознайомленні учнів з високохудожніми творами академічного мистецтва, класики або переймати уподобання школярів, штучно відмовляючись від власних. Йдеться саме про орієнтування і про вміння вести діалог та налаштовувати учнів на нього, насамперед – через зіставлення близького для дитини і «вічного», але поки не дуже емоційно пережитого нею; не через уникання, а саме через заострення дискусійності субкультури, притому що визнається художня цінність певних явищ. У свою чергу, це матиме подвійний ефект, оскільки спрямовується на формування критичного мислення, здатність самооцінки, націлює на пізнання свого внутрішнього світу.

Нарешті (*четверта позиція*), сучасність, як ніколи, вимагає від учителя усвідомлення дуже простої тези: *ціль освіти – не знання, яке має засвоїти учень, а сам учень, який опанує знання*, що найбільшою мірою стосується педагогіки мистецтва. А якщо ж *ціль* – Людина, а ще точніше – «Я – щаслива людина», то і змістом уроків мистецтва є не стільки мистецьке явище, скільки те, як змінюється здатність художнього пізнання учня; ще точніше – як удосконалюється його здатність самопізнання і самотворення через пізнання мистецтва. Оскільки це неодмінно відбувається через звичні для всіх види мистецької діяльності (сприймання-інтерпретацію творів, художньо-практичну творчість, спілкування з мистецтвом і з приводу мистецтва), то удосконалення видів мистецької діяльності й усвідомлення учнем власних перспектив щодо їх здійснення і переймає на себе «змістові» акценти. У сукупності саме через це забезпечується опанування учнями знань про мистецтво, а особливо – *про себе* в художньому просторі, тобто відбувається самопізнання через проживання й утворення цінностей – як свідомо вибудований шлях до духовної досконалості.

Готовність учителя до таких змін наочно демонструє конкурс «Учитель року» – як своєрідний зріз проблем, що постають перед учителем.

Як відомо, щорічний конкурс «Учитель року» був започаткований ще в 1995 р. з різних фахових номінацій, що відповідають шкільним предметам, – для піднесення престижності професії та ролі вчителя в суспільстві, сприяння творчим педагогічним пошукам, поширення передового педагогічного досвіду [7]. Конкурс з мистецьких дисциплін розпочав історію з 1999 р., коли вперше було введено номінацію «Образотворче мистецтво» (переможцем став Леонід Фесенко, Житомирська область), далі проводився у 2003, 2007, 2011 рр. Номінація «Музичне мистецтво» введена з 2001 р. (переможець Ірина Петрова, Миколаївська обл.), далі – у 2005, 2009, 2013, 2017 рр. Загалом історія конкурсу підтверджує його плідність і доцільність, що очевидно з того, як складається творча доля переможців [8].

Всеукраїнський конкурс цього року (номінація «Музичне мистецтво») охоплював: «Тестування з фахової майстерності», «Майстер-клас», «Практична робота» (відбірковий етап); «Урок», «Захист навчального проекту», «Експертиза підручника» (фінальний етап).

Випробування з **фахової майстерності** проводилося у форматі комп'ютерного тестування, де з 40 завдань 15 стосувалися психології й загальної педагогіки, 5 – мистецької педагогіки й методики музичного навчання, 20 – знання вітчизняного та зарубіжного мистецтва (причому як музичного, так і образотворчого, кіно, театру, архітектури), а також містили аудіо-музичну вікторину. Показово, що найпростішими для конкурсантів виявилися завдання, пов'язані з обізнаністю у різних мистецтвах, що відповідає вимогам мистецької галузі з формування цілісного художнього світогляду, розвитку асоціативності учнів, умінь учителя встановлювати міжпредметні зв'язки, розуміти механізми формування міжпредметних художньо-естетичних компетентностей. Не стали несподіваними високі показники правильних відповідей на завдання, пов'язані із знанням методики музичного навчання. Але змушує замислитися, що найскладнішими виявилися завдання із загальної психології: адже в контексті сучасних вимог до освіти саме цей аспект підготовки вчителя набуває особливої гостроти.

«**Майстер-клас**» виявляв методичну майстерність конкурсанта та трансляцію ним власного досвіду в режимі «вчитель – вчителю». Що оцінювалось? Переконалівість обґрунтування актуальності обраної проблеми, комунікативні здібності, предметний тезаурус; окрема увага зверталася на доцільність і методичну грамотність у застосуванні мультимедіа, що принципово для уроків музики, які потребують володіння ІКТ для організації різних видів музичної діяльності й для встановлення міжпредметних зв'язків. Оригінальність проведення майстер-класу як позиція оцінювання також була важливою з огляду на специфіку музичного мистецтва як засобу виховання творчої особистості учнів і віддзеркалення креативності самого вчителя.

Показово виявилася тематика майстер-класів, що демонструє розуміння вчителями проблем нашого часу: розкривалися як методичні проблеми навчання музики (розвиток творчих здібностей учнів, використання мультимедійних продуктів на уроках музики, висвітлення методик організації різних видів музичної діяльності на уроках, застосування арт-терапії тощо), так і виховні аспекти музичного навчання. Найчастіше – це питання національно-патріотичного виховання на основі музичного фольклору.

Однак було виявлено й певні труднощі, які вчителі не завжди усвідомлюють у своїй роботі. Передусім це стосується розуміння призначення такої форми демонстрації власного досвіду, як «майстер-клас», а також недостатньо глибоке осмислення понятійного апарату, особливо того, що актуалізовано в суспільстві у зв'язку з активним процесом реформування школи: йдеться про недостатнє розуміння педагогічних механізмів формування ціннісних орієнтацій, компетентнісної сфери, хоча все це активно декларувалося вчителями.

«**Практичною роботою**» перевірялись уміння вокально-хорової роботи, яка є стрижневою формою на уроках музики, тобто важливим показником фахової компетентності вчителя. Оцінювалося планування роботи над твором, мобільність у коригуванні процесу навчання співу дітей, професійне володіння голосом та музичним інструментом, диригентським жестом; грамотність в інтерпретації твору і грамотність у застосуванні термінології. Суттєвим орієнтиром для оцінювання стала художня результативність етапу вокально-хорової роботи, який презентував конкурсант.

«**Навчальний проект**» охоплював складання і презентацію технологічної карти та відповіді на запитання для виявлення вмінь конкурсантів спрямовувати пошукову діяльність учнів у сфері музичного мистецтва. На цей раз проблемними напрямами було сформульовано такі: «Полікультурна Україна», «Дорослі й діти: взаєморозуміння через музику», «Кипить у нас в артеріях сучасність» (Ліна Костенко).

Характерними труднощами, які стали перед конкурсантами і, на жаль, не всіма з них були усвідомлені під час відповідей на запитання членів журі, виявилися: невміння чітко й лаконічно сформулювати мету навчального проєкту та конкретизувати її в завданнях; ототожнення очікуваних результатів з формою втілення результатів пошукової діяльності учнями (наприклад, як очікуваний результат визначалися концерт, підготовка презентацій, збірок пісень, аудіо- і відеозаписів тощо); певна формальність у плануванні проєктної діяльності, яка виявилася в тому, що конкурсант не завжди наочно могли продемонструвати обраної ними ж самими теми проєкту й художньо-пізнавальної діяльності учнів під час його виконання; недостатнє розуміння того, що має оцінюватися як результат реалізації проєкту (а саме: зіставлення окреслених завдань і реальних досягнень).

Попри недоліки, в окремих позиціях проєктів конкурсант виявляли власну креативність і нестандартність творчих рішень у виборів тематики, оригінальних форм роботи з учнями тощо.

Зрозуміло, що «Урок» – найбільш вагоме випробування для оцінювання педагогічної майстерності вчителів. Теми конкурсних уроків, що обиралися жеребкуванням, відповідали чинним навчальним програмам «Музичне мистецтво. 1–4 класи» та «Мистецтво. 5–9 класи»; для 4 класу: «До Франції на бал і карнавал», «Світ дитячих ігор», «Танці Польщі та Чехії»; для 5 класу: «Діалог музики та живопису»: «Народні танці», «Хорова музика»; для 6 класу: «Етюд у музиці», «Звучить романс», «Духовна музика. Меса. Хорал»; для 7 класу: «Популярна музика», «Знайомтесь – аранжування», «Обробка народної пісні».

Оцінювалась предметна грамотність конкурсанта, його вміння побудувати драматургію уроку, добирати оптимальні методи та форми, доцільно застосувати ІКТ, домірно і взаємопов'язано організовувати різні види музичної діяльності учнів, логічно встановлювати міжпредметні зв'язки. Важливою позицією оцінювання був *артистизм* самого вчителя, створення *атмосфери творчості й психологічний комфорт*

кожного учня на уроці тощо. Слід зазначити, що деякі уроки або фрагменти перетворювалися на витвір мистецтва зі своїм неповторним образом і ауру, що засвідчує талановитість і потенціал українського вчителства.

Але, на жаль, у ході цього випробування виявилися ті ж недоліки, що й у демонстрації практичної роботи, оскільки вокально-хорова робота є важливим складником уроку музичного мистецтва. Частими були неточності й помилки, які стосувалися знань з теорії музичного мистецтва.

Для «Експертизи» було обрано підручник «Музичне мистецтво. 5 клас (автори Л. Аристова, Л. Масол), 4-й розділ (шляхом жеребкування). Конкурсанти аналізували його за змістовністю навчального матеріалу, спрямованістю на мотивування учнів до пізнання мистецтва й мистецької творчості, за співмірністю доступності й науковості тексту, зручністю методичного апарату, дотриманням гігієнічних норм. Важливим параметром експертизи була якість ілюстративного матеріалу, оскільки це невід'ємний складник змісту (репродукції образотворчого мистецтва, фото пам'яток мистецтва тощо). Конкурсанти мали звернути увагу й оцінити як доцільну кількість, так і художню й технічну якість ілюстрацій, що суттєво впливає на емоційність учнівського сприймання. У свою чергу, журі оцінювало представлені експертизи за обґрунтованістю позиції, методичною грамотністю конкурсанта та лаконічністю викладу. На жаль, лише деяким з експертів вдалося обґрунтувати свої позиції; переважала описовість. А методичні огріхи, особливо щодо висвітлення компетентнісної орієнтованості навчального матеріалу, підтвердили складність розуміння сутності компетентнісного підходу.

Який висновок випливає з наведеного огляду в контексті готовності вчителів до змін?

Як бачимо, творчість сучасного вчителя – безумовно талановитого й такого, що постійно удосконалює свою майстерність, – потребує мобільної підтримки, зокрема через системні практико-орієнтовані семінари з демонстраційними сесіями, тренінгами; цільові семінари-практикуми, напри-

клад, з відвідуванням відкритих занять видатних майстрів хорового мистецтва з проблемних питань вокально-хорової роботи, стильових інтерпретацій творів тощо, що є природною потребою для вчителя музичного мистецтва, носія музичної культури суспільства загалом; організацію спеціальних практикумів з історико-теоретичного вдосконалення у сфері сучасних тенденцій і процесів у музичній культурі. Безумовно, аналогічної підтримки потребують і викладачі образотворчого мистецтва, а також керівники колективів дитячо-юнацької театральної, хореографічної творчості.

Вітаємо:

переможець конкурсу «Учитель року – 2017» у номінації «Музичне мистецтво» – Боднарюк Людмила Степанівна, учитель музичного мистецтва Виноградівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів № 2 Виноградівської районної ради Закарпатської області;

2 місце – Грчак Катерина Михайлівна, учитель музичного мистецтва Новогородівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів Березанської районної ради Миколаївської області;

3 місце – Болсуновський Роман Сергійович, учитель музичного мистецтва Денишівської загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів імені В. Г. Бондарчука Тернівської сільської ради Житомирського району Житомирської області.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Киричук О. В. Духовно-катарсична активність особи як фактор її життєтворчості / О. В. Киричук // Обдарована особистість: пошук, розвиток, допомога. – Київ : Гнозис, 1998. – С. 143–149.
2. Комаровська О. А. Запити мистецької освіти майбутнього: до проблеми рефлексії дефінітивного поля / О. А. Комаровська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – Вип. 20 (1). – 2016. – С. 242–252.
3. Кримський С. Б. Принцип духовності ХХ століття: лекція в Києво-Могилянській академії. – Відеозапис, 2002.
4. Масол Л. М. Впровадження компетентнісного підходу до змісту загальної мистецької освіти: аналіз Державних стандартів / Л. М. Масол // Мистецтво та освіта. – 2014. – № 4. – С. 2–8.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / упоряд. Л. Гриневич, О. Елькін, С. Калашнікова та

ін.; заг. ред. М. Грищенко. – МОН. – 2016. – 40 с.

6. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. – Львів, 2016. – 64 с.

7. Про затвердження Положення про всеукраїнський конкурс «Учитель року». Постанова КМУ № 638 від 11.08.95 року. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/10190/

8. Офіційний сайт МОН України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/teacher2017/>

REFERENCES

1. Kyrychuk, O. V. (1998). *Dukhovno-katarsychna aktyvnist osoby yak faktor ii zhyttievorchosti* [Spiritual and cathartic activity of the person as a factor of life]. In *Obdarovana osobystist: poshuk, rozvytok, dopomoha* (pp. 143–149). Kyiv: Hnozys.
2. Komarovska, O.A. (2016). *Zapyty mystetskoj osvity maibutnoho: do problemy refleksii definityvnoho polia* [Requests for artistic education of the future: To the problem of the reflection of the definitions]. In *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*: Vol. 20 (1) (pp. 242–252).
3. Krymskyi, S. B. (2002). *Pryntsyp dukhovnosti XX stolittia. Lektsiia v Kyievo-Mohylianskii akademii* [The principle of spirituality of the XX century. Lecture at the Kyiv-Mohyla Academy]. Video recording.
4. Masol, L. M. (2014). *Vprovadzhennia kompetentnisnoho pidkhodu do zmistu zahalnoi mystetskoj osvity: analiz Derzhavnykh standartiv* [Implementation of a competence approach to the content of general artistic education: Analysis of the state standards]. *Mystetstvo ta Osvita*, 4, 2–8.
5. Hryshchenko, M. (Ed.). (2016). *Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly* [The New Ukrainian School. Conceptual principles of secondary school reform].
6. *Nova ukrainska shkola: Osnovy Standartu osvity* [The New Ukrainian School: Fundamentals of the Education Standard]. (2016). Lviv.
7. Cabinet of Ministers of Ukraine. (1995). *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro vseukrainskyi konkurs "Uchytel roku"* [On the approval of the Regulations on the all-Ukrainian contest "Teacher of the Year"] (Regulation No. 638, August 11). Retrieved from http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/10190/
8. Ministry of Education and Science of Ukraine. Official web-site. Retrieved from <http://mon.gov.ua/activity/education/teacher2017/>

Стаття надійшла до редакції 25.07.2017 р.

УДК 7.03'02:778.534.6:373

Абрамян Тетяна Олександрівна,

учитель художньо-естетичного циклу вищої категорії
ЗОШ І–ІІ ступенів № 10, м. Дзержинськ, Україна,
abramyantanya10-16@ukr.net

ПІЗНАННЯ КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ ЧЕРЕЗ АНІМАЦІЙНЕ КІНО

У статті розглянуто проблему використання мистецтва анімації з метою засвоєння учнями програмного матеріалу з предмета «Мистецтво» у загальноосвітній школі, а саме: творів класичної музики. Актуальність проблеми підвищується у зв'язку з доступністю анімаційного кіно для сучасних школярів і зростанням популярності цього виду мистецтва в їхньому колі, тож гіпотетично автор припускається думки про можливість заохочення учнів різного віку до пізнання класичних музичних творів і стимуляції зацікавленості ними шляхом перегляду анімаційних фільмів, у яких використано класичну музику в тій чи іншій формі, та обговорення на уроках мистецтва в загальноосвітній школі. Розроблений автором статті кейс «Збірка анімаційних фільмів з класичною музикою», апробований у власній педагогічній діяльності, полегшить учителям мистецтва процес підготовки до уроку, організацію його етапів під час вивчення окремих тем курсу «Мистецтво».

Ключові слова: мистецтво анімації, курс «Мистецтво», твори класичної музики.

Ще з давніх часів людство накопичувало знання і досвід про вплив музики на людину. Відомі філософи, поети, музиканти та дослідники у різних галузях знань дійшли висновку, що музика позитивно впливає на фізичний розвиток, стимулює всі системи організму, позначається на психіці людини. Різні аспекти означеного впливу вивчалися психологами: Л. С. Виготським, Л. Л. Бочкарьовим, С. М. Беляєвою-Екземпларською; музикознавцями: В. Медушевським, Є. Назайкінським, О. Рудницькою, О. Кемеровською; педагогами-практиками: Б. Юсовим, Б. Неменським, А. Гончарук. Вони розглядали ефект впливу поєднання музики з іншими видами мистецтва на особистісний розвиток учнів. Та, як з'ясувалося, саме класич-

на музика має особливий навчальний, виховний і розвивальний потенціал, а за умілого ведення уроків з використанням музичної класики у вихованців формуються естетичні якості, збільшується можливість творчої реалізації та самовизначення у мистецькій діяльності. Класична музика дає чудові вискоестетичні взірці для нинішніх поколінь на противагу низькопробній музиці, яка так лунає повсюдно й повсякчас і спотворює музичне мислення слухачів, викликає залежність від музики «третього сорту», привчає сучасних дітей до постійного «музичного фону».

В умовах розробки і реалізації нового Державного стандарту для початкової освіти, де закладаються пріоритети національної освіти й виховання, провідну роль у формуванні в моло-